B5-3

Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları, "İspiriz Dağı"

Adizel, Ö., Durmuş,A., Kayci,L., Koyuncu,M., Özçelik, H., **Özgökçe, F.,** Özkol, H., Ünal, M.

Doğa Derneği, 404-407 (Cilt 2), **2006,** Ankara

B5-3

TÜRKİYE'NİN ÖNEMLİ DOĞA ALANLARI

BirdLife INTERNATIONAL

Doğa Derneği

ATLAS

Editörler
Güven EKEN, Murat BOZDOĞAN, Süreyya İSFENDİYAROĞLU, Dicle Tuba KILIÇ, Yıldıray LİSE

Yapım Koordinatörü
Gökmen YALÇIN

Coğrafya ve Harita Editörü
Murat ATAOL

Fotoğraf Editörleri
Soner BEKİR, Ali İhsan GÖKÇEN

Bilim danışmanları

Alanlar
Burcu Meltem ARIK, Cem Orkun KIRAÇ, Bahtiyar KURT, Nuri ÖZBAĞDATLI
Bitkiler
Serdar ASLAN, Barbaros DEMİRCİ, Prof. Dr. Tuna EKİM, Prof. Dr. Mecit VURAL
Herpetofauna
Prof. Dr. İbrahim BARAN, Dr. Çetin ILGAZ, Dr. Ali Fuat CANBOLAT, Doç. Dr. Ertan TAŞKAVAK
İçsu Balıkları
Prof. Dr. Füsun ERKAKAN, Doç. Dr. Ahmet KARATAŞ, Doç. Dr. Mustafa SARI
Kelebekler
Dr. Ahmet BAYTAŞ, Evrim KARAÇETİN
Kızböcekleri
Dr. Vincent J. KALKMAN
Kuşlar
Prof. Dr. Murat BİRİCİK, Ortaç ONMUŞ, Nuri ÖZBAĞDATLI, Doç. Dr. Metehan ÖZEN, Esra PER, Geoff WELCH, Hilary WELCH
Memeliler
Özgün Emre CAN, Dr. Harun GÜÇLÜSOY, Doç. Dr. Ahmet KARATAŞ, Cem Orkun KIRAÇ, Yrd. Doç. Dr. Mustafa SÖZEN, Bahar Heike SÜSEVEN, Thomas SCHMITZ, Nuray Güven VERYERİ

Katkılarıyla

btc RSPB GEF SGP MOTOROLA Landschap, natuur en voedselkwaliteit Vogelbescherming NEDERLAND Kitapyayınevi

İşbirliğiyle

İspiriz Dağı

DOG061

Korumaya Bağımlı
Aynı (0)



Mavigerdan (*Luscinia svecica*) © Mustafa Ertuğrun

Yüzölçümü : 62363 ha
Boylam : 43,90°D
Enlem : 38,12°K
Koruma Statüleri : Yok

Yükseklik : 2320 m - 3668 m
İl(ler) : Van
İlçe(ler) : Başkale, Gürpınar

■ **Alanın Tanımı:** ÖDA, Başkale dağ silsilesinin en yüksek zirvesi olan Başkale (Gregever) Dağı'nı (3668 m) ve çevresindeki zirveleri içerir. İspiriz Dağı'nın batısı yaklaşık 2000 metre yüksekliktekî Hoşap (Güzelsu) Ovası'na doğru yavaşça alçalır ve burada Hoşap Çayı doğar. Dağın doğu yamaçları ise Başkale'ye doğru dik bir biçimde alçalır ve 2000 metrelerde Zap Suyu'nun yukarı kesimlerini oluşturur. Van ve Hakkâri'yi birbirine bağlayan karayolu üzerindeki Güzeldere (Çatı) Geçidi alanın içinde yer alır.

■ **Habitatlar:** İspiriz Dağı büyük ölçüde yüksek dağ çayırları ve dağ bozkırlarıyla kaplıdır. Dağ bozkırları genellikle alçak ve yastık formundaki bozkır bitkilerinden oluşur. Akarsuların bulunduğu vadilerde sulak çayırlar uzanır.

■ **Türler:** İspiriz Dağı'nda birçok, nesli tehlike altındaki endemik bitki türü bulunmaktadır ve bu türlerin 33'ü ÖDA kriterlerini sağlamaktadır. Bölgede geven (*Astragalus*) türleri büyük bir çeşitlilik gösterir. Bu türlerden *Anemone davisii*, *Centaurea polunnii*, *Gypsophila gramnifolia* ve *Parrnychia sarzalifis* dünya üzerinde yalnızca bu alanda bulunmaktadır.

Ürkeklik (*Tetraogallus caspius*) alandaki önemli kuş türlerinden biridir. Alanda ülkemize endemik ve dar yayılışlı kelebek türlerinden çekirgözlü fatma (*Polyommatus fatima*) ve Koçak'ın esmer perisi (*Hyponephele kocaki*) yaşamaktadır. ÖDA, bu iki türün yanı sıra apollo (*Parnassius apollo*) başta olmak üzere nesli tehlikedeki çok sayıda kelebek türüne ev sahipliği yapar.

■ **Alan Kullanımı:** Bölgedeki temel geçim kaynağı hayvancılıktır. Yoğun olarak küçükbaş hayvan yetiştirilir. Dere kenarlarında az miktarda kuru tarım yapılır. ÖDA içerisinde bulunan yerleşim yerlerinin sayısı oldukça azdır. Van ilini Hakkâri'ye bağlayan karayolu alanın ortasından geçmektedir.

■ **Tehditler:** Alan üzerindeki en ciddi tehdit kontrolsüz ve aşırı otlatmadır. Alanın ağaç topluluklarından yoksun olması nedeniyle yöre halkı yakacak gereksinimini odunsu köklere sahip bitkileri toplayarak karşılamaktadır. Bu baskılar bitki örtüsüne zarar vermekte ve yer yer erozyona neden olmaktadır.

Dünyada sadece burada yaşayan *Gypsophila gramnifolia* her yıl tonlarca toplanarak yöre pazarlarında satılmaktadır. ÖDA içinde yalnızca serpantin kayalar üzerinde yetişen bu bitkinin ticaretinin acilen kontrol altına alınması ve izlenmesi gerekmektedir.

■ **Koruma Çalışmaları:** Alanda Yüzüncü Yıl Üniversitesi Biyoloji Bölümü araştırma çalışmaları gerçekleştirmektedir.



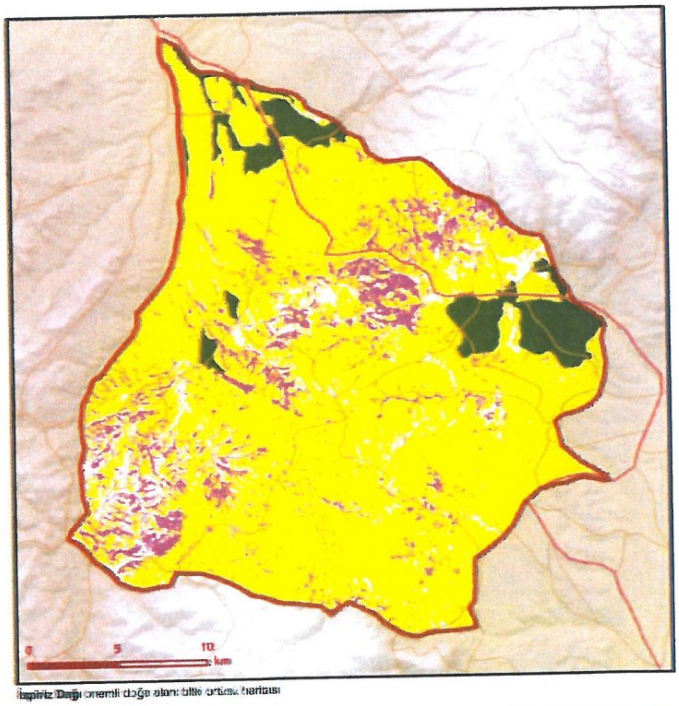
Glaucopsyche alcon © Ahmet Baytaş

■ **Temel İlgi Bulgular:**
Kuş Türleri: Nurit Özen ve Özkan Kadılıoğlu, Kuş Türleri: Kadılıoğlu, Başkale Kaymakamlığı; Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmasötik Botanik Ana Bilim Dalı; Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü; Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Kuş Gözlem Topluluğu

■ **Önerilen Adlar:** *Atilla Durmuş, Lütfullah Kaygısız, Mehmet Koyuncu, Hasan Özçelik, Fevzi Özgökçe, Halil Özkan, Murat Öztaş*



İspiriz Dağı önemli doğa alanı topografya haritası



İspiriz Dağı önemli doğa alanı bitki örtüsü haritası

Takson Adı	E	TE	Kırmızı Liste		Popülasyon Büyüklüğü	ÖDA Kriteri
			K	B		
Allium microspathum	I	0	_	INT	Var	A2
Allium stearnianum ssp. *vanense*	I	0	_	INT	Var	B2
Alyssum longicaule	I	0	_	INT	Var	A2
Arenaria davisii	I	I	_	EN	Var	A1, A2
Astragalus bulblalensis	I	0	_	VU	Var	A1, A2
Astragalus diacrcarpus	I	0	_	INT	Var	A2
Astragalus lereflax	I	0	_	INT	Var	A2
Astragalus perrarus	0	0	_	VU	Var	A2, B1
Astragalus peroidiclis	0	0	_	_	Var	A2
Astragalus subacaudus	0	0	_	VU	Var	A2, B1
Astragalus uliwonmuna	I	0	_	EN	Var	A1, A2
Aymonia pulvillum	0	0	_	_	Var	A2
Bellevalia rixii	I	0	_	EN	Var	A1, A2
Bornmuellera cappadocica	I	0	_	LC	Var	A2
Carex iraqensis	0	0	_	EN	Var	A2, B1
Centaurea polyrixii	I	I	_	EN	Var	A1, A2
Chondrilla spinosa	I	0	_	VU	Var	A1, A2
Cirsium wilmcum ssp. *bulbilalense*	I	0	_	VU	Var	B1, B2
Dactylorhiza chuhensis	I	0	_	INT	Var	A2
Dianthus acutilorus	I	0	_	INT	Var	A2
Gypsophila adenophylla	I	0	_	LC	Var	A2
Gypsophila graminifolia	I	I	_	CR	Var	A1, A2
Hedysarum varense	I	0	_	VU	Var	A1, A2
Linum pycnophyllum ssp. *kurdicum*	I	0	_	INT	Var	B2
Paronychia szovitsii	I	I	_	EN	Var	A1, A2
Ranunculus varensis	I	0	_	INT	Var	A2
Silene carbilgensis	I	0	_	INT	Var	A2

Takson Adı	E	TE	Kırmızı Liste		Popülasyon Büyüklüğü	ÖDA Kriteri
			K	B		
Tanacetum canescens	●	◐	–	VU	Var	A2, B1
Tanacetum tabrisianum	●	◐	–	VU	Var	A2, B1
Tanacetum uniflorum	●	◐	–	VU	Var	A2, B1
Thlaspi watsonii	■	◐	–	EN	Var	A1, A2
Veronica fruticulosa	■	○	–	NT	Var	A2
Viola raligae	●	◐	–	VU	Var	A2, B1
Falco peregrinus	●	◐	LC	LC	Var (Üreme)	C1
Lanius collurio	●	◐	LC	LC	Var (Üreme)	C1
Luscinia svecica magna	●	◐	LC	(VU)	Var (Üreme)	B1, C1
Pyrrhocorax pyrrhocorax	●	◐	LC	LC	Var (Üreme)	C1
Testudo graeca - Anadolu ve Kafkasya	●	◐	LC	VU	Var (Üreme)	B1, C1
Spermophilus xanthoprymnus - Var	●	○	LC	NT	Var	B2, C1
Glaucopsyche alcon - Kuzey ve Doğu Anadolu	●	○	NT	VU	Var	B1
Hipparchia kocaki	■	○	–	–	Var	A2, C1
Parnassius apollo	●	○	VU	VU	Var	A1
Polyommatus fatima	■	○	–	–	Var	A2, C1
Pseudophilotes vicrama - Anadolu	●	○	–	VU	Var	B1
Turanana cytis kurdistana	■	○	–	–	Var	B2, C1



Bellevalia rixii © Necit Vural



Saz delicesi (*Circus aeruginosus*) © Melih Özbek